

Mediterrán és Balkán Fórum

KELET-MEDITERRÁN ÉS BALKÁN TANULMÁNYOK KÖZPONTJA

VI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Köszöntő

2012. január 20.

KEDVES OLVASÓ!

A PTE Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja (KMBTK) által útjára indított Mediterrán és Balkán Fórum a Balkán, a Kelet-Mediterráneum és a Közel-Kelet térségét érintő kutatások eredményeit közli. Az elektronikus formával célunk az, hogy a témában érdekelteket és érdeklődőket gyorsabban tájékoztassuk a friss háttérlemzésekkel.

A Mediterráneum és Balkán rovatokban tudományos elemzések közlésére vállalkozunk, a Mozaik címszó alatt ismeretterjesztő, kulturális jellegű írásoknak adunk helyet.

A Mediterrán és Balkán Fórum lehetőséget biztosít minden tudományos igényességgel elkészített, a térséget érintő munka közlésére. A tanulmányok magyar, ill. angol nyelvűek lehetnek, terjedelmük a 20 000 karaktert (képekkel, térképekkel, ábrákkal) nem haladhatja meg. A szakmai folyóirat csak a szerkesztőbizottság által lektorált írásokat jelenti meg.

Feliratkozás a Mediterrán és Balkán Fórumra

Amennyiben Ön szeretne feliratkozni hírlevelünkre a vatoma@gamma.ttk.pte.hu e-mail címen megadhatja annak a postafióknak a címét, ahová a hírlevelet kapni szeretné

Tartalom:

Köszöntő.....	1
A Duna, mint közép- és délkelet-európai geopolitikai tengely.....	2
Dunai térség-koncepciók a múltban és a jelenben....	11
Geopolitical correlation between Serbia and Hungary.....	20
Konferencia-ajánló.....	30

Főszerkesztő:

Dr. M. Császár Zsuzsa

Főszerkesztő-helyettes:

Kitanics Máté

Szerkesztőség:

7624 Pécs

Ifjúság útja 6.

Telefon: 72/501-531

Fax: 72/501-531

Web: <http://balkancenter.ttk.pte.hu/>

ISSN 1788-8026

Szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Békési László, Dr. Eyüp Artvinli

Dr. Gábli Cecília,

Dr. Gulyás László, Dr. Hóvári János,

Dr. Juhász József, Dr. Pap Norbert (elnök),

Dr. Reményi Péter, Dr. N. Rózsa Erzsébet,

Dr. Siposné Kecskeméthy Klára,

Dr. Szilágyi István, Dr. Végh Andor

Lapszerkesztő:

Vati Tamás

Olvasószerkesztő:

Kőműves Krisztina

Felelős kiadó:

Dr. Pap Norbert

A Duna, mint közép- és délkelet-európai geopolitikai tengely

Kovács Péter¹

A dunai tér, mindamelllett, hogy úgy földrajzilag, mind történetileg Európa egyik legizgalmasabb és legtöbb vitát kiváltó térsége; a Duna Stratégia okán különösen aktuális kérdések megfogalmazására is alkalmas. A régió elhelyezése a kontinens politikai földrajzi térképén meglehetősen nehéz, hiszen – ahogy Hajdú Zoltán egy 2002-es írásában a Balkánnal kapcsolatban megfogalmazta (HAJDÚ 2002) – ez is leginkább egyfajta „szerint térség”, amelynek mind külső határai, mind belső struktúrája, szerveződése meglehetősen képlékeny és nem kellően tisztázott. A Duna-medence kulturális, politikai, gazdasági, illetve néprajzi tekintetben egyaránt heterogén és még természetföldrajzilag is nehezen lehatárolható, leginkább egyfajta perceptuális, felfogásbéli régióként (TRÓCSÁNYI – TÓTH 2002) értelmezhető térsége Európának.

A dunai térségnek az európai geopolitikai térben betöltött szerepével, valamint az Osztrák-Magyar Monarchia megreformálhatóságával és az I. világháborút követő rendezésekkel számos történész és politikus foglalkozott már a századfordulón is. Köztük talán az egyik legjelentősebb Jászi Oszkár, aki annak ellenére, hogy behatóan ismerte az etnikai viszonyokat, hitt a dunai népek összefogásában és egy dunai állam tartós fennmaradásában (JÁSZI O. 1918; JÁSZI O. 1986). Közép-Európa területi rendezéséről (NÉMETH I. 2001), a térség századfordulóbéli hatalmi-politikai viszonyairól (NÉMETH 2009); vagy éppen Európa nagyhatalmainak a Duna-medencére vonatkozó integrációs és dezintegrációs terveiről (ROMSICS 1997), politikájáról (WIERER 1960; GOROVE 1964; ORMOS 1969; ROMSICS 2005) a közelmúltban is számos kötet és tanulmány látott napvilágot, amely jelzi, hogy a téma napjainkban sem lezárt.

A történelemtudomány mellett a földrajztudomány számos képviselője foglalkozik/foglalkozott a Duna-medencében zajló folyamatokkal, elsősorban területi szempontból. A geográfia a Dunára, mint tengelyre, folyosóra tekintett, mely összeköti Közép- és Délkelet-Európa népeit. Ezt a tengely szerepet különböző aspektusokból vizsgálták. Voltak, akik a közlekedési és kereskedelmi folyosóként tekintettek rá (ERDŐSI 2002, ERDŐSI 2008), vagy éppen az innováció egyik terjedési irányaként értelmezték (RECHNITZER 2002); de a térség történeti-földrajzi térfejlődésére gyakorolt hatásáról (GÁL 2003) is születtek már feldolgozások.

1. Témaválasztás indoklása, célok

Felmerülhet a kérdés, hogy miért is érdekes számunkra a geopolitikai aspektus további vizsgálata. Véleményem szerint a térségen kívüli európai geopolitikai centrumok (római, német, török, orosz) mindig is nagy hatást gyakoroltak, egyfajta mintául szolgáltak a dunai államok társadalmi

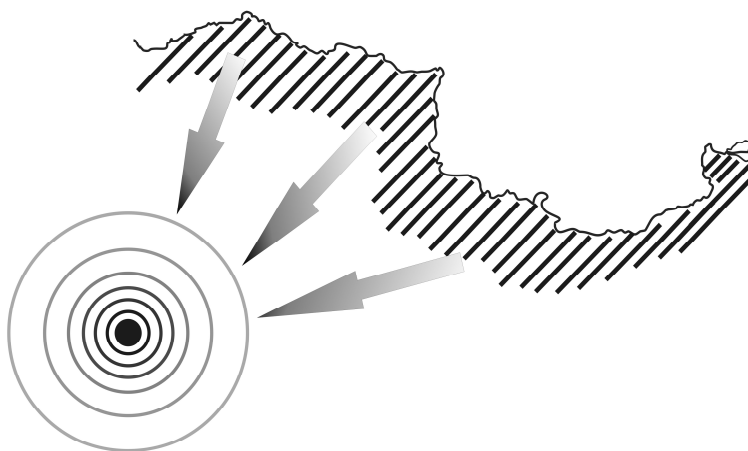
---

¹ PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola.

berendezkedésére, kulturális identitására. Ezen felül jelentősen befolyásolták – elsősorban a külső – gazdasági- és kereskedelmi kapcsolatrendszerek irányát és intenzitását is. Ha már ilyen sokirányú befolyás érte a térséget, akkor adódik a kérdés, hogy tekinthetünk-e a Duna-medencére, mint Európa egy önálló hatalmi központ(ok)al rendelkező régiójára vagy csupán a nagyhatalmak játéktere, mely azok erejétől függően hol kiterjed, hol pedig teljesen megszűnik. Egyáltalán a folyam, mint természetföldrajzi elem, játszott-e bármilyen térformáló, térmegtartó szerepet a területéhez tartozó államok kialakulásában és fejlődésében vagy ez csupán egy illúzió, amelyet semmi más, mint a folyam pusztá léte, fizikai összeköttetést biztosító szerepe kelt a megfigyelőben.

2. Eredmények

A kérdéskör vizsgálatakor nagyjából időszámításunk kezdetéig érdemes visszatekintetni, amikor a Római Birodalom – Augustus principatusa alatt – megszervezi a Közép- és Al-Duna menti provinciákat (Pannonia, Moesia), melyeknek keleti és északi határát a Duna vonala adta. Ezzel pedig az első olyan időszokról beszélhetünk, amikor is egyetlen külső hatalmi centrum a folyam teljes hosszára képes volt kiterjeszteni érdekszféráját (1. ábra). Ez azonban nem csupán katonai, hanem gazdasági és kulturális befolyást is jelentett, mely megjelent a városok létrehozásában, úthálózat kiépítésében, a közigazgatásban, a mindennapi élet számos területén. Ez az uralom azonban csak a Duna jobb partjára terjed ki – leszámítva azt az időszakot, amikor Dacia provincia fennállt –, hiszen maga a folyó – mint széles és nehezen átjárható akadály, mint valódi térképző erő –, a Birodalom természetes határaként, stratégiai védelmi rendszerének részeként funkcionált. A terület megszervezése annak ellenére féloldalasnak tekinthető, hogy biztos ismereteink vannak hídfőállításokról, településekről a bal parton is, és a limes jelentette határ nem akadályozta a békés interakciókat sem.

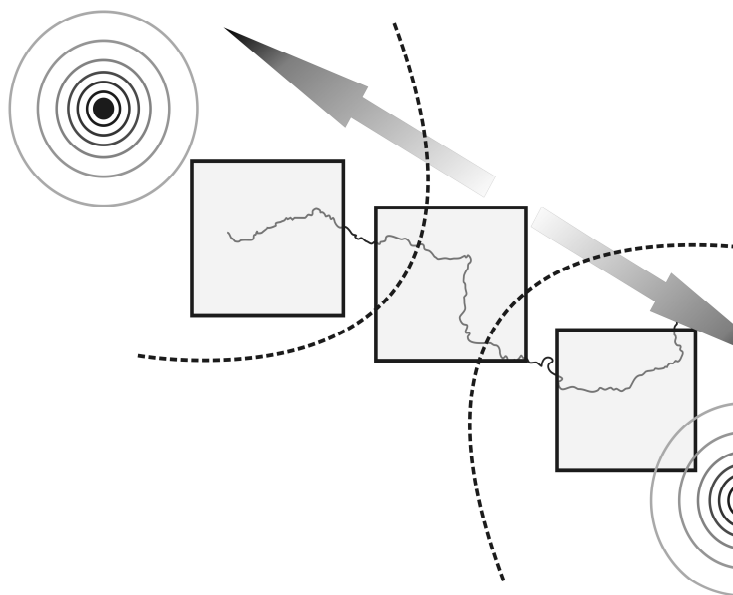
1. ábra: A Duna régió vonzáscentruma az ókorban
(Szerkesztette: KOVÁCS P.)

A negyedik század közepétől megerősödő törzsi betörések a birodalom meggyengüléséhez, majd az ötödik század utolsó harmadára, annak bukásához vezettek. Ettől kezdve közel másfél évezreden keresztül sem a térségen belülről, sem kívülről érkező nagyhatalomnak nem sikerült kiterjeszteni érdekszféráját a folyam teljes hosszára. Róma bukása alapvetően változtatta meg a politikai tér makrostruktúráit Európában. A kontinens keleti felén – bár sokszor ázsiai súlyponttal – továbbra is Konstantinápoly maradt messze a legjelentősebb hatalmi centrum, míg Európa nyugati területeit az eleinte lazábban szerveződő, majd Nagy Károly alatt centralizálódó és térben kiterjedő Frank Birodalom hajtotta uralma alá. A Közép-Duna-medencében rövid ideig az avarok, majd őket követően frankok, illetve a középhatalmi státusban lévő, de kulturálisan egyértelműen Bizánchoz köthető Első Bolgár Állam rendezkedett be. A Kárpát-medencében az ezredforduló idején megszilárduló Magyar Királysággal egy – az antik világtól gyökeresen eltérő – többpólusú hatalmi struktúra jött létre a folyam mentén (2. ábra). A külső geopolitika centrumok mellett megjelent, egy a térségen belül, önállóan szerveződött hatalmi központi is, amely ugyan hosszú ideig uralta a Közép- Duna-medencét, de a teljes területre sosem sikerült kiterjeszteni hatalmát.

Ennek nyomán az 1000 és 1300 közötti időszakot nagyjából az jellemzi, hogy a Duna mentén több, egymással kapcsolatban lévő, de egymás érdekszféráját tulajdonképpen nem sértő hatalmi központ jött létre: a felső szakaszon Bajorországban – majd később egyre inkább körvonalazottan, a mai Ausztria területén is középen a Magyar Királyság képében, délkeleten alapvetően a bolgár, később némileg a szerb államalakulatok formájában. Mindezen szereplők közül a magyar állam felemelkedését és megszilárdulását tulajdonképpen annak köszönheti, hogy a folyamat a két külső, de a Duna-térség életére meghatározó befolyással bíró hatalmi központ (a Német-Római Birodalom és Bizánc) befolyási övezetének holtterében, „*amphidromikus* pontján” ment végbe. Mivel azonban ebben az időszakban a két külső ellentétes pályán mozgott (Bizánc befolyása csökkent, a Német-Római Birodalomé kulturális értelemben még politikai zavarai ellenére is nőtt), az erők egyensúlya megbomlott, és a Magyar Királyság nyugati orientációja egyértelművé vált. Ez az eltolódás azt is lehetővé tette, hogy a magyar állam befolyását a folyó mentén délkeleti irányban rövid ideig kiterjessze.

A geopolitikai struktúra átalakulása a folyónak, mint természetföldrajzi képződmény szerepének a megváltozásával járt együtt. Azáltal, hogy az egyes államok a folyó mindkét partját birtokba vették, megszűnt annak határ funkciója és sokkal inkább a tengely, folyosó, innovációs értelemben vett csatorna szerepe erősödött meg.

Az ezredfordulóra kialakult struktúra nagyjából három-négy évszázadon keresztül meglepően stabil maradt. Jelentős átalakulásra akkor került sor, amikor mindkét külső hatalmi centrumban megteremtődtek az expanzió feltételei és annak társadalmi igénye is, amely időben ráadásul egybeesett a köztes helyzetű Magyar Királyság belső strukturális problémáinak felhalmozódásával.

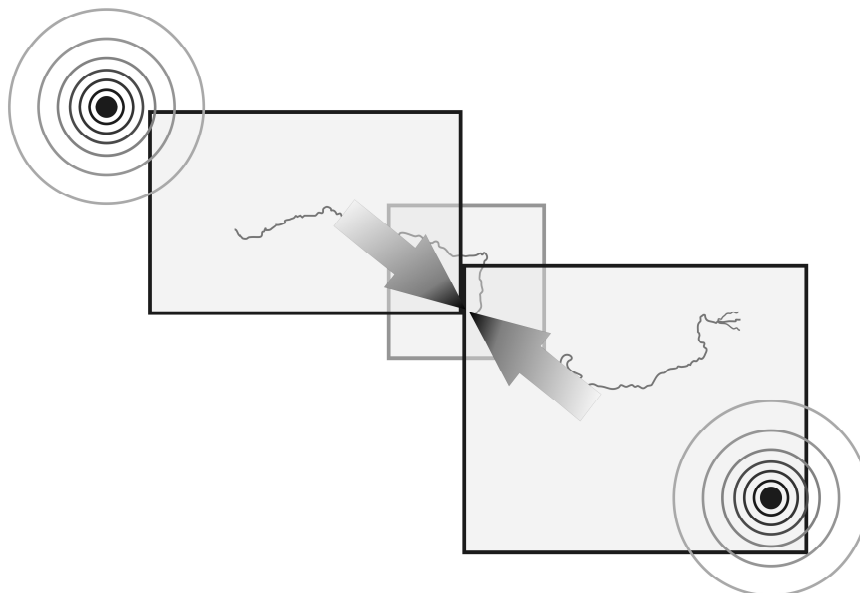
2. ábra: A Duna-régió geopolitikai felosztása a Magyar Királyság megalapítása és 1541 között

(Szerkesztette: KOVÁCS P.)

Időben először a Balkánon lettek nyilvánvalók az átalakulás jelei: a megállíthatatlanul haldokló Bizánc romjain megtelepedett az oszmán-törökök új állama, amely heves expanziójának eredményeképpen hamarosan több ponton is elérte a Duna-medencét, magába olvasztva az egykori bolgár és szerb területeket is, bármennyire is szívós védelmi harcot folytatott ezek maradékáért Magyarország. A XVI. században már ez utóbbi törzsterülete, a Kárpát-medence vált hadszínterré, és az egykor a térség sorsát jelentősen befolyásoló középhatalom tulajdonképpen megszűnt létezni. A Duna ebben a folyamatban minden eddiginél hangsúlyosabb szerepet játszott: a kor logisztikai viszonyaihoz képest hatalmasra nőtt oszmán haderő utánpótlását aligha lehetett volna a hadműveleti bázistól ennyire távol megoldani a folyami szállítások nélkül. Nem véletlenül, a magyarországi hadszíntér leghevesebb ostromainak, illetve csatáinak jelentős része közvetlenül kapcsolódik az azt ellenőrző erődítmények (Buda, Esztergom, Győr) birtoklásához. Az, hogy a török expanzió itt megtorpant, annak a kétségkívül ható földrajzi tényezők (akciórádiusz-elmélet) melletti oka egy másik hatalmi központ felemelkedésében keresendő.

Ezzel lényegében párhuzamosan, a Német-Római Birodalom lassan porladó államának kulisszái között felemelkedett az a Habsburg-ház, amelyik egyre biztosabbá tette uralmát a folyó felső folyása mentén megszilárduló kereteket jelentő ausztriai területeken. Noha sokáig úgy tűnt, hogy a szerencsésen házasodó dinasztia által uralt konglomerátumot sikerül német, majd spanyol alapokról összefogni, de a történelem végül másként alakul. Éppen Mohács, és a magyar állam bukása, valamint a Jagelló-örökség „begyűjtése” vezetett oda, hogy a kettévált Habsburg-államegyüttes kontinentális részének súlypontja a Duna-medencébe került. Kapcsolataik az

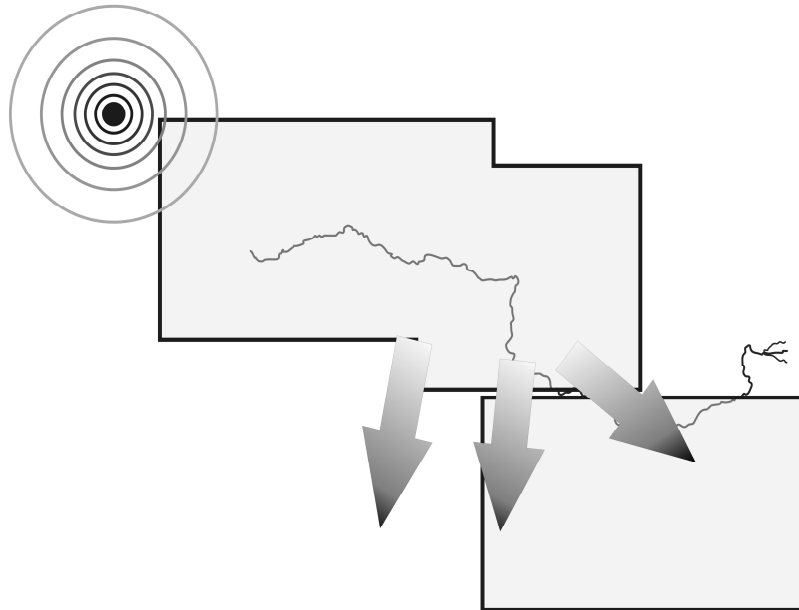
európai centrummal azonban továbbra is élők maradtak, és miközben hosszas küzdelmet folytatott az ottománokkal a középső-medence birtoklásáért, jelentősen fokozta az uralma alá került térségek nyugati integrációját is (3. ábra).

3. ábra: A Duna-régió geopolitikai felosztása a török hódoltság időszakában

(Szerkesztette: KOVÁCS P.)

A XVII. század végére a Habsburgok nemcsak megtörték a török uralmat a Közép-Duna-medencében, hanem egyszersmind betöltötték azt a hatalmi űrt, amire a Magyar Királyság nem volt képes. Bécs révén a Duna medencébe most először került európai értelemben vett hatalmi központ, még ha a kontinens valódi gazdasági és mérvadó kulturális centruma továbbra is jóval nyugatabbra volt. Ez a központ nemcsak politikai, hanem kulturális és gazdasági értelemben is erőteljes keleti irányú – mint egyetlen lehetséges irányú – expanziós tevékenységet folytatott. Ez legnyilvánvalóbban az ún. „dunai svábok” betelepítésében, a nyelvi értelemben vett germanizációs törekvésekben tételében vagy éppen a kettős vámhatárral védett gazdasági térség kialakításán érhető tetten. Az Osztrák-Magyar-Monarchia 1867-es létrejötte államjogi szinten is explicitté tette azt a nyilvánvaló tény, hogy az európai (sorrendben: németalföldi, itáliai és németországi) érdekeltségeit vesztő dinasztia megújított, és a magyar birodalomfél által kiszélesített hatalmi bázisán egy a Duna-tengelyre támaszkodó, a térségen belül önálló, de kulturálisan egyértelműen nyugat-európai mintákat követő nagyhatalom jött létre Közép-Európában. Bár területileg nem tudta kiterjeszteni hatalmát a teljes medencére, gazdasági befolyásán keresztül sikeresen jelenítette meg a császári udvar által ekkor képviselt kulturális értékeket a Duna teljes hosszában. Ez az expanzió változó intenzitással, de folyamatos volt egészen az első világháborúig, sőt, csúcspontját éppen a háborús évek alatt érte el (4. ábra).

**4. ábra: A Duna-régió geopolitikai felosztása
a XVIII. századtól 1914-ig**
(Szerkesztette: KOVÁCS P.)

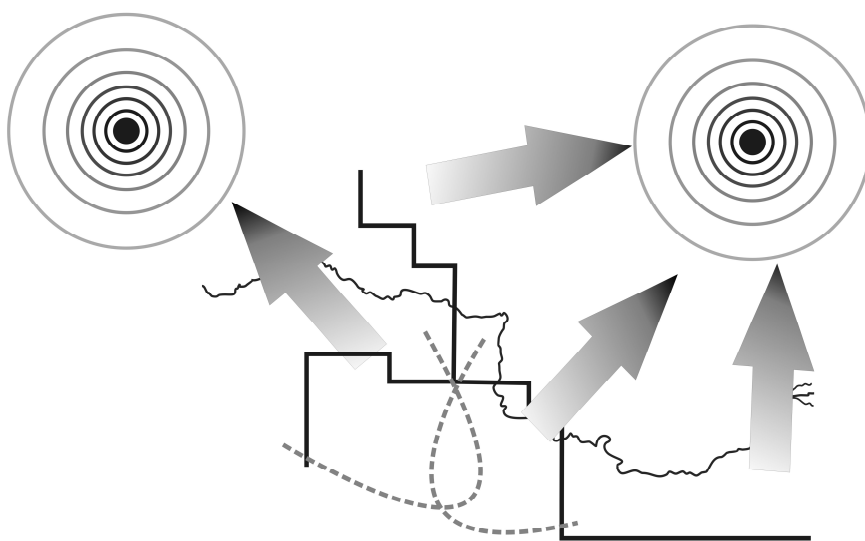
Az I. világháborút követő területi rendezések kérdése megosztotta Európa nagyhatalmait. Nyilvánvaló volt, hogy minden lehetséges eszközzel meg kell akadályozni, hogy Németország ismét megerősödjön. Az Osztrák-Magyar Monarchiával kapcsolatban azonban megoszlottak a vélemények. Franciaország mindenképpen a feldarabolás és a lehető legszigorúbb területi büntetés mellett érvelt; ezzel szemben Nagy-Britannia az ésszerű, etnikai alapú területi felosztás mellett a térség gazdasági egységének megőrzését is fontosnak tartotta. Ebben az időszakban a rendkívül képlékeny nemzetközi viszonyok között a korábbi expanzió megszakad, mint később nyilvánvalóvá vált, szünetel.

Az 1930-as évekre Németország úgy gazdasági, mint politikai értelemben ismét Európa egyik vezető hatalmává vált. A Harmadik Birodalom egyik terjeszkedési iránya továbbra is a folyó maradt. A Duna-völgyi kisállamok nagyon fontos energia-, nyersanyag- és élelmiszer bázisát képezték a német hadigazdaságnak. Mivel Németország a világpiaci áránál drágábban számította be ezen országok termékeit és adott helyettük fejlett gyáripari berendezéseket, ezért jelentős gazdasági és ebből következőleg politikai függőségbe kényszerített Közép-Európa államait (BEREND T.- RÁNKY 1976). Ezáltal a nyugati hatalmi centrum – mely jelen esetben a hitleri Németország – tradicionális kulturális, gazdasági politikai kapcsolatrendszerét kihasználva, geopolitikai érdekszféráját ismételten kiterjesztette gyakorlatilag a teljes Duna völgyre – amit katonai értelemben egy rendkívül rövid hadjáratral tett teljessé 1941 tavaszán. A szerző megítélése szerint ez a folyamat nem más, mint a

korábban tapasztalt, szintén német kulturális háttérű délkeleti expanzió szilárdabb hatalmi bázisról és hatékonyabb eszközökkel történő folytatása, időleges beteljesítése.

A II. világháború lezárultával és a Németország összeomlásával keletkezett hatalmi vákuumot Nyugat-Európa nagyhatalmai – mint Franciaország és Nagy-Britannia – gazdaságuk összeroppanása miatt csak részlegesen tudták betölteni. Ezzel szemben a keleti hatalmi centrum, a Szovjetunió, nemcsak, hogy nyertesén, de gazdaságilag és politikailag megerősödve került ki a háborúból, így joggal formált igényt arra, hogy Európa keleti felére kiterjessze érdekszféráját, mely a vasfüggöny kiépítésével szinte hermetikusan elzárta a térséget Nyugat-Európától. (5. ábra)

Ezzel tulajdonképpen a Moszkva által fémjelt hatalmi centrum a térségre merőleges expanziós tevékenységével ismételtén a *Duna határ jellegét erősítette*. Ugyan nem maga a folyó képezte a természetes határt, mint az ókorban, de a térségen belül húzódott az a geopolitikai, gazdasági és kulturális választóvonal, mely évtizedeken keresztül sajátos – a nyugat-európaiktól eltérő – fejlődést adott a Közép- és Al-Duna-medencének. A korábbi minták ismétlődését jelzi az is, hogy az ezredfordulón a Magyar Királyság erősödhetett meg a két egymást kioltó hatalmi erőter árnyékában, most a titói Jugoszlávia fejlődése mutat ezzel rokon vonásokat.

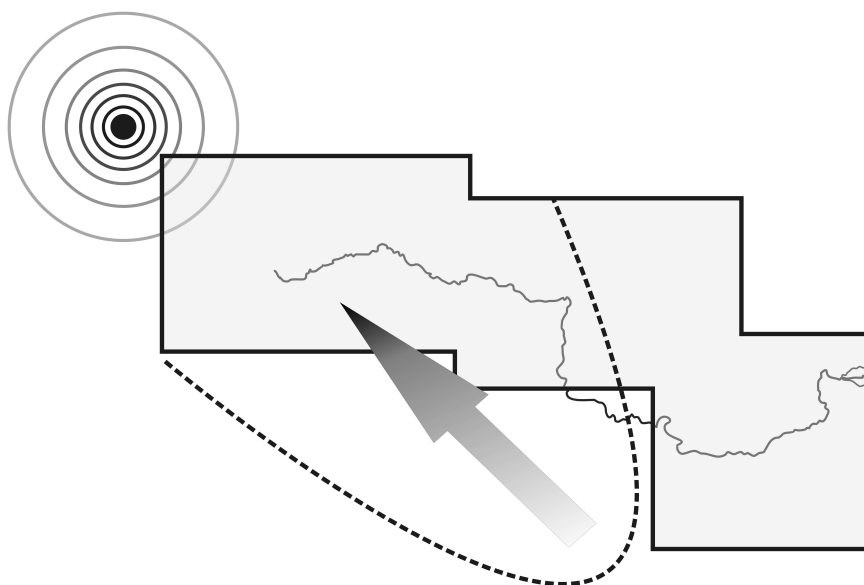
5. ábra: A Duna-régió geopolitika felosztása az 1950-es évektől 1990-ig

(Szerkesztette: KOVÁCS P.)

A Szovjetunió által képviselt és kiépített gazdasági és ideológiai rendszer az 1980-as évek végére megroppant és az 1990-es évek elején a térség országai sorra hátat fordítottak a keleti blokknak és nyugati orientációt vettek fel. Eddigre Nyugat-Európa országai összefogásuk eredményeképpen egy világviszonylatban is erős gazdasági és részben politikai egységgé

kovácsolódtak, melynek legfontosabb államává ismételten – és az idő előrehaladtával egyre nyíltabban – Németország vált. A nyugati hatalmi centrum – mely Európában leginkább az Unióval és a NATO-val jellemezhető –, az orosz érdekszféra jelentős zsugorodásával keletkezett hatalmi űrt igyekezett saját maga betölteni. Ennek egyik első lépése volt Ausztria 1995-ös csatlakozása az Európai Unióhoz. Ez a folyamat Magyarország, Lengyelország és Csehország 1999-es NATO országgá válásával folytatódott, majd a 2004-ben és 2007-ben bekövetkezett Unió csatlakozásokkal – melynek iránya tulajdonképpen a Duna völgye volt –, a nyugati hatalmi centrum ismét kiterjesztette érdekszféráját szinte az egész régióra. Ezzel végeredményben lezárult egy a Római Birodalom bukásával kezdődött hatalmi küzdelem a teljes Duna-medence birtoklásáért, utóvédharcokat legfeljebb Szerbia kapcsán vívnak, egyszersmind ismételten háttérbe került a folyó elválasztó, ütközőzóna jellege és a korridor-hatása erősödött meg. Hogy ez a helyzet egyfajta végállapot-e, vagy csak egy újabb állomás a Duna-mente népeinek tekervényes sorsában: mindenki ítélje meg maga, mennyire hisz a „történelem végében”.

6. ábra: A Duna-régió geopolitikai térfelosztása napjainkban

(Szerkesztette: KOVÁCS P.)

3. Összegzés

A Duna-medence az antikvitás óta eltelt több mint másfél évezredben egy igencsak sajátos geopolitikai pályát futott be. A Magyar Királyság megalapítása és a török hódoltság közötti évszázadokat leszámítva, a régióra a külső hatalmi centrumok: Róma, Bizánc, Moszkva vagy a német érdekszféra, a térségre, mint saját birodalmuk kiterjesztésének egyik legfontosabb területére tekintettek. A régió belüli közép- és nagyhatalmaknak befolyásukat nem, vagy részben sikerült kiterjeszteni a teljes Duna-medencére. Amikor a nagyhatalmak a régióra merőleges

expanziós tevékenységet folytattak – mint Róma és Moszkva esetében –, az a határ funkció, az ütközőzóna szerep erősödésével járt együtt. Ezzel szemben, amikor a nagyhatalmi terjeszkedés iránya a folyóval párhuzamos volt – mint Bizánc és a nyugati hatalmi centrum –, akkor sokkal inkább a folyó korridor jellege erősödött meg, mely úgy a kultúra, az innováció, a gazdasági kapcsolatok és a kereskedelem terén is megjelent. Összességében megállapítható, hogy a Duna szerepe a térszerkezet alakulásában nem releváns, csupán egyes időszakokban és regionálisan erősödik meg.

Irodalomjegyzék

- BEREND T. I. – RÁNKY GY. 1976: Közép-Kelet Európa gazdasági fejlődése a 19-20. században. Közigazgatási és Jogi Kiadó, Budapest, pp 155-241, pp. 377-400.
- BARBARICS-HERMANIK ZS. 2007: Az Oszmán birodalom a Balkánon és Közép-Kelet Európában, 1389-1800. In: Sashalmi E. (szerk.) „Kelet-Európa” és a „Balkán” 1000-1800. Pécsi Tudományegyetem Kelet-Európa és Balkán Története Kutatási Központ, Pécs, pp. 331-393.
- ERDŐSI F. 2002: A Duna, mint történetileg változó tengely, illetve folyosó. In: Dövényi Z. - Hajdú Z. (szerk.): A magyarországi Duna-völgy területfejlesztési kérdései II. kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, pp. 31-53.
- ERDŐSI F. 2008: Kelet-Európa országainak vízi közlekedés. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, pp. 70-145.
- GÁL, Z. 2003: Bruchlienien in der Region Donautal: die Rolle der Donau in der mittel- südeuropäischen historischen – und Raumentwicklung. In: Huszár, Z. - Vándor, A. - Walterné Müller, J. (Hrsg.): 2000 Jahre entlang an der Donau. Direktion der Museen des Komitates Baranya, Pécs, pp. 295-324.
- GOROVE S. 1964: Law and Politics of the Danube. Martinus Nijhoff, The Hague, pp. 1-52.
- HAJDÚ Z. 2002: A Balkán-félsziget politikai földrajza. In: Pap N. - Tóth J. (szerk.) Európa politikai földrajza. Alexandra Kiadó, Pécs, pp. 185-224.
- JÁSZI O. 1988: A Monarchia jövője. ÁKV-MEACENAS, Budapest, 133 p.
- JÁSZI O. 1986: A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiség kérdése. Válogatás. Bevezette, válogatta és jegyzetekkel ellátta: Litván Gy. Gondolat Kiadó, Budapest, pp. 74-90.
- KENNEDY, P. 1992: A nagyhatalmak tündöklése és bukása. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 30-69, pp 186-206.
- KOSÁRY D. 1990: Az európai kis államok fejlődési típusai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 113 p.
- NÉMETH. I. 2001: Európa Tervek, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 181-323.
- NÉMETH. I. 2009: Hatalmi politika Közép-Európában. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 360 p.
- ORMOS M. 1969: Franciaország és a keleti biztonság: 1931-1936. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 11-144, pp. 235-251, pp. 377-400.
- RECHNITZER J. 2002: A Bécs – Pozsony – Győr – Budapest innovációs tengely és a magyar területfejlesztési koncepciók. In: Dövényi Z. - Hajdú Z. (szerk.): A magyarországi Duna-völgy területfejlesztési kérdései II. kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, pp. 119-138.
- RADICS E. 1946: A Dunatáj III. kötet. Gergely R. R. T. kiadása, Budapest, 626 p.
- ROMSICS I. 1997: Expanzionizmus és regionalizmus. Integrációs tervek Közép- és Kelet-Európáról a 19. században és a 20. század elején. In: Romsics I. (szerk.): Integrációs törekvések Közép- és Kelet-Európában a 19. és a 20. században. Teleki László Alapítvány, Budapest, pp. 7-61.
- ROMSICS I. 2005: Helyünk és sorsunk a Duna-medencében. Osiris Kiadó, Budapest, 378 p.
- SZEBERÉNYI G. 2007: A Balkán, 800-1389. In: Sashalmi E. (szerk.) „Kelet-Európa” és a „Balkán” 1000-1800. Pécsi Tudományegyetem Kelet-Európa és Balkán Története Kutatási Központ, Pécs, pp. 279-330.
- TRÓCSÁNYI A. - Tóth J. 2002: A magyarság kulturális földrajza II. Pro Pannónia, Pécs, 363 p.
- WIERER, R. 1960: Der Föderalismus in Donauraum. Forschungsinstitut für den Donauraum, Wien, 236 p.

Dunai térség-koncepciók a múltban és a jelenben

Hardi Tamás¹

Az utóbbi időben felerősödött az érdeklődés a Duna és a Duna térség, mint fejlesztési együttműködési tér iránt. A néha kissé romantikusan értelmezett „dunaiság” mögé több kezdeményezés, dunai területeket tömörítő szervezet és program is felsorakozott. Az Európai Unió 2009-ben kezdeményezte egy Duna stratégia elkészítését, amely egy általános fejlesztési dokumentum. A stratégia által lefedett fejlesztési tér hatalmas, 1 081 964 km² kiterjedésű, s 116 millió lakost számlál. A programtér lényegében a Duna vízgyűjtőjére épül, de nagyobb kiterjedésű annál.

Az ilyen típusú nagytérségek működésének eredményét, sikerét nagymértékben befolyásolják a belső regionális jellemzőik (STOCCHIERO 2010). Dangerfield szerint a Nordic régió eredményességének háttérében a hatékony működési modellen kívül az áll, hogy a térség viszonylag homogén területeket ölel fel, jó irányítással, erős civil társadalommal, magas szociális- és gazdasági egységességgel és erős együttműködési hagyományokkal, valamint közös érdekeltségekkel (DANGERFIELD 2010). Mindeközben a Fekete-tengeri Gazdasági Együttműködést inkább a heterogenitás, a gyenge, deficites államszervezetek, a gyenge civil társadalom, s az eltérő részvételi érdekeltség jellemzi, aminek következtében ez a szervezet korántsem mondható erősnek.

Ebből kiindulva a nagyrégió eredményességének egyik kulcseleme a földrajzi lehatárolása, a lehatárolt térség belső jellemzői, múltbeli egysége, együttműködési hagyományai. Mindemellett fontos megtalálni azokat a közös érdekeltségeket, amelyek valamennyi résztvevőt az aktív részvételre buzdítják, s nem utolsó sorban a közös identitást, azt a szimbólumot, amelyhez valamennyi résztvevő kötődik.

A Duna esetében a szimbólum adott: a nemzeteket összekötő folyó romantikus képe mindannyiunk számára az első, ami a folyó neve hallatán megjelenik, de a közösség érzése ezen a romantikus teórián túl véget is ér. A Duna vízgyűjtője is, a folyó völgye is Európán belül egy rendkívül heterogén térség, politikai, társadalmi, kulturális, etnikai, gazdasági stb. szempontból, mindemellett számos, élő geopolitikai ellentéttel néz szembe. Az együttműködés hagyománya a térség egészére nem, legfeljebb egyes régiók, országok között mutatható ki. Tehát a makro-régiókról szóló fórum vezető professzorának ismervei alapján minden adott ahhoz (DANGERFIELD 2010), hogy a nagytérségben ne legyen erős az együttműködés.

Mégis, talán találhatók olyan elemek, amelyek elősegítik ezt a konvergenciát, mi az együttműködést szükségesnek látjuk. Közös érdekeltség nélkül az érintett államok jelenlegi és múltbeli ellentétei erősebbek, mint az együttműködési szándékok. Melyek lehetnek ezek a közös érdekeltségek? A Duna-völgyben viszonylag egyszerű ezeket definiálni, mert a folyó, a szállítási

---

¹ Egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Győr.

irányok, az ökológiai, vízügyi kérdések ezeket körvonalazzák, de ide tartoznak a folyó mentén kialakult ipari és rurális térségek Dunával kapcsolatos problémái is. A nagytérségre már sokkal nehezebb megtalálni azokat az érdekeltségeket, amelyek valamennyi szereplő együttműködési vágyát (a politikai szlogeneken túl) felkelthetik. Erre esélyt adhat a klímaváltozás hatásainak kezelése. Ennél a problémánál már releváns területi egység a vízgyűjtő térsége, amely így megvalósítja az érintett országok problémaközösségét.

Témánkat tehát két megközelítésben kell párhuzamosan tárgyalni, két problémára kell választ adni:

1. A jelenlegi, a Duna stratégia számára lehatárolt terület alkalmas-e arra, hogy széles körű, fejlesztési célú együttműködést valósítsanak meg a résztvevő szereplők? Illetve: ez a területi lehatárolás milyen típusú együttműködés számára kínál alkalmas földrajzi keretet?
2. Másrészt: egy intenzív gazdasági-fejlesztési együttműködés számára milyen földrajzi terület tudnánk kijelölni, ahol a megoldandó közös problémák felülírják a geopolitikai, etnikai ellentéteket?

Mindenképpen értenünk kell, hogy jelenleg a Duna térség szempontjából egy olyan történelmi pillanat jött el, amikor a vízgyűjtő államainak döntő része azonos politikai, gazdasági, ideológiai térhez tartozik, s ez talán elősegítheti a Dunának, mint fejlesztési forrásnak a közös hasznosítását. Európa nagy, fejlődési tengelyei jelenleg a térség nyugati és középső részét érintik, ott alakulnak ki azok a térszerkezeti elemek, amelyek a térséget a kontinens fejlett részéhez kapcsolják (RECHNITZER 1998). Azonban ha áttekintjük azokat az ábrákat, amelyek Európa gazdasági térszerkezeti rendszerét felvázolták az elmúlt két évtizedben (SZABÓ 2009), csak Van der Meer „Vörös polipja” nyújtja ki egyik csápját a Duna folyó mentén, nagyjából Belgrádig (VAN DER MEER 1998).

A Duna az utóbbi két évszázadban valóban rendelkezett politikai és gazdasági térszervező erővel, viszont tekintettel kell lenni arra, hogy egyetlen más európai folyóhoz és vízgyűjtő területhez sem kapcsolódik annyi eltérő politikai, geopolitikai koncepció, eszmei tartalom, mint a Dunához (HAJDÚ 2002). Hajdú, Telekit idézi, miszerint Teleki 1933-ban, Donauraum c. előadásában (és írásában) kijelenti, hogy nem létezik egységes dunai kultúrterület, utoljára a térség a neolitikumban volt egységes, míg dunai integrációt csak a Donaumonarchie jelentett (TELEKI é.n.). Tegyük hozzá, a jelenlegi Duna térség egészére az sem terjedt ki. Mindenképpen látható, hogy a dunai térség meghatározása egyben politikai törekvéseket is kiszolgált, ezért ezek használata még ma is kényes kérdéseket vethet fel.

1. A Duna-vízgyűjtő és a Duna politikai földrajzi megosztottsága

Térségünkben nehéz olyan nagy regionális egységet találni, amelynek vitathatatlan természetföldrajzi alapjai vannak. Sem Közép-Európa, sem a Balkán, sem a Kárpát-medence fogalma nem határolható le pontosan. A Duna-térséggel kapcsolatban gyakran halljuk a Duna-vízgyűjtő, Duna-medence, Duna-völgy, Dunatáj kifejezéseket. Ezek közül a *Duna-vízgyűjtő* egy konkrétan lehatárolható területi egység, amelyet a vízválasztók fognak körbe. Ezzel szemben a

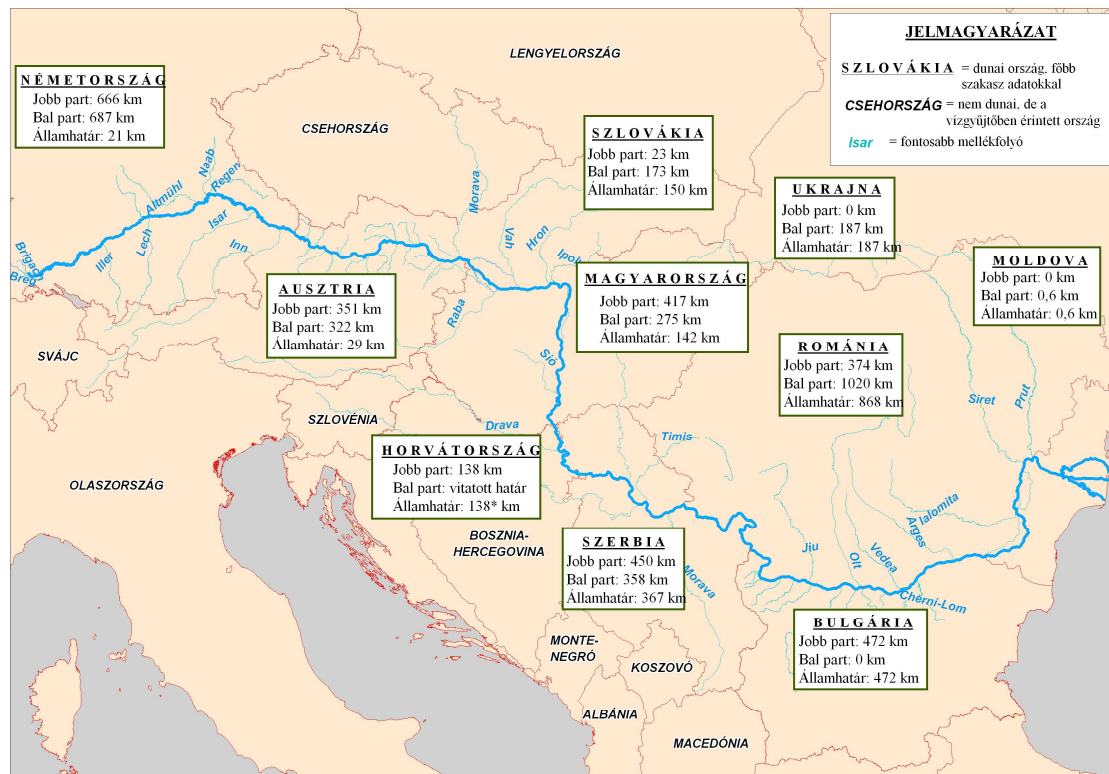
többi kifejezés földrajzi tartalma nincs egyértelműen meghatározva, a Duna-medence és Dunatáj fogalma kulturális és politikai tartalmat is hordoz. A vízgyűjtő pontos kiterjedésére több adat is fellelhető. Az ICPDR szerint a Duna esetében ez 801.463 km² területet jelent (1. ábra), mintegy 82 millió fős lakossággal, tehát kisebbet, mint a Duna stratégia számára megalkotott „Duna térség”.

1. ábra: A Duna stratégia területe és a vízgyűjtő viszonya, a vízgyűjtőben érintett államok (MNG= Montenegro; KO= Koszovó)
(Szerkesztette: HARDI T.)

A Duna-vízgyűjtő egyik legfontosabb jellemzője, hogy politikailag a világ legmegosztottabb folyóvízi vízgyűjtője. Ma már (Jugoszlávia és Csehszlovákia, valamint a Szovjetunió felbomlása miatt) 20 állam található a térségben (2. ábra) (RECHNITZER 2008).

Területi értelemben (3. ábra) a legnagyobb részesedéssel Románia rendelkezik (28%), amelyet Magyarország követ (12%), majd Szerbia, Montenegro és Koszovó együttes részesedése következik (11%). Az ábra még Szerbia–Montenegro létezésének időszakában készült (2006 előtt). Kis-Jugoszlávia szétesése miatt mára Ausztria birtokolja a harmadik legnagyobb részt a vízgyűjtőből (10%).

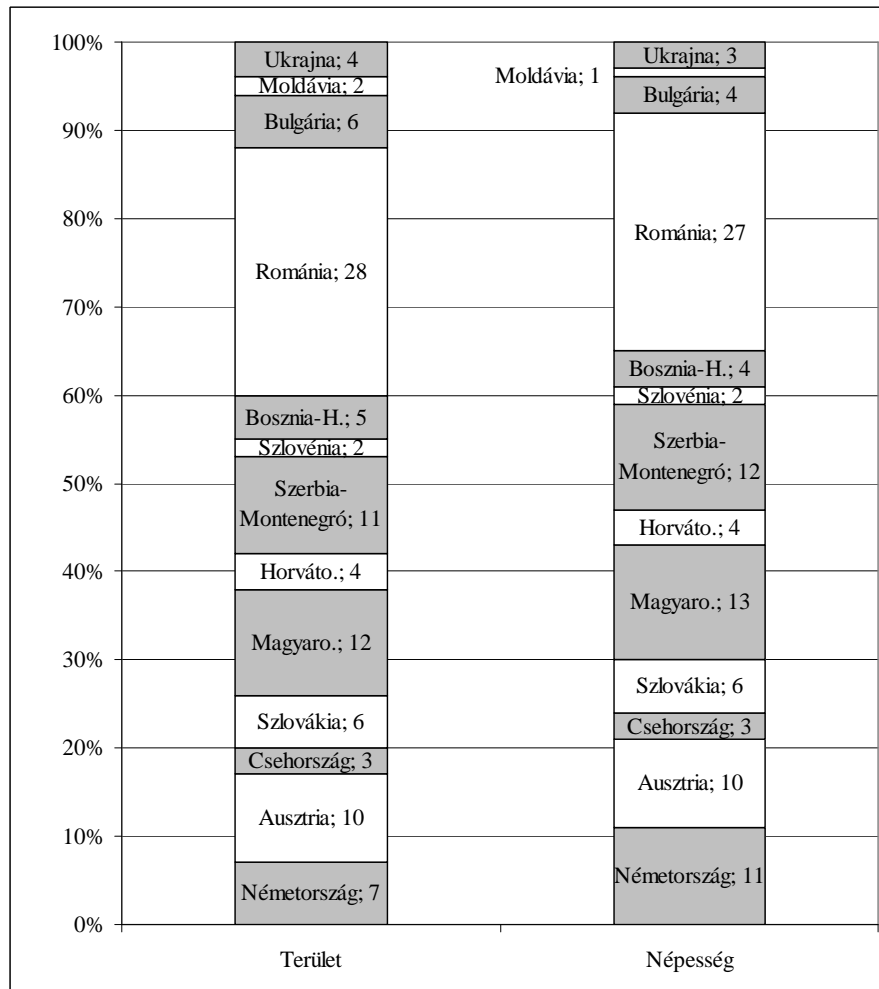
2. ábra: A Duna vízgyűjtő országai. (Kilométer adatok a Nemzetközi Duna Bizottság adatai alapján [2004].)

(Szerkesztette: HARDI T.)

A népesség megoszlása hasonló a területi részesedésekhez (3. ábra). Ugyanazok az államok (Románia, Magyarország és Szerbia) vezetnek a rangsort. Némi eltérés ugyanakkor felfedezhető. Pl. Németország a 7%-os területi részesedés mellett a népességből 11%-kal veszi ki a részét, miközben Bulgária esetében 6% területhez csak 4% népesség tartozik. Hasonló eltérés látható Ukrajna, Moldova és Románia esetében is. Ezek az adatok is jól mutatják a vízgyűjtő azon alapvető jellegzetességét, miszerint az északnyugati része lényegesen sűrűbben lakott, mint a délkeleti.

Ha a folyóból való teljes részesedést vizsgáljuk, egyértelmű Románia fölénye: 1075 km hosszban érinti a Duna főága az országot (ehhez még hozzászámíthatjuk a terebélyes ágrendszerrel, amely Dobruzsza és a Duna-delta vidékén található, és sok száz kilométer folyóvizet tesz ki.) Magyarország csupán az ötödik helyre kerül, míg Ausztria csak a hatodik leghosszabb szakasszal rendelkezik a tíz Duna parti állam közül.

Mindebből következik, hogy a folyószakaszok, s a vízgyűjtő területéből való részesedés alapján az alsó szakasz államai lényegesen nagyobb jelentőséggel bírnak, mint a felső szakaszéi (különösen, ha a hajózható szakaszt tekintjük).

3. ábra: A vízgyűjtő területének és népességének megoszlása az egyes államok között (a kis részesedéssel rendelkező államok nélkül)

ICPDR 2005 szerkesztette: HARDI T.

2. A Duna mint határfolyó

Az eddigiekben is láthattuk, hogy a folyó felső szakasza inkább az államok, területi egységek gerincét alkotja, míg középső szakaszától kezd határfolyóvá válni. Különösen így van ez, ha történelmi térképre pillantunk. A felső és középső szakaszon, az államokon belüli régió/megye/land területek határát sem alkotta a folyó, sőt azok gerinceként magához vonzotta a központokat, ahol már jelentősége a hajózás és a gazdasági élet szempontjából elég erős volt (pl. Linz, Győr, Komárom, Esztergom). Elsőként a Kisalföldre kiérve alkotott megyehatárt a történelmi Pozsony vármegye, illetve Moson és Győr vármegyék között. Nyilván a sok ágra szakadó Duna nehéz átjárhatósága hathatott így a megyehatárok futására. Győr alatt Komárom és Esztergom vármegyék ismét kétparti megyék voltak, dunai központtal, hasonlóan Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi részéhez. A folyó határ szerepe megjelenik Hont vármegyénel, de

igazából Pest alatt kezdődik, ahonnan lefelé végig megyehatárt, majd a Száva torkolatától államhatárt alkotott a folyó, lényegében a torkolatig. Az államhatár szerep tartósan a Berlini Kongresszuson dőlt meg, amikor Dobrudzsa jelentős része Romániához került, amely terület 1913-ban a második Balkán-háború lezárásával tovább bővült (Dél-Dobrudzsa). Napjainkban ez utóbbi terület ismét Bulgáriához tartozik. Ma is Európa egyik legrégebben fennálló államhatára a 470 kilométeres bolgár-román határ. Ilyen formában Duna, mint határfolyó 1878 előtt a Kiliai-ágon számított 2922 kilométeres hosszából 1203 kilométer hosszban alkotta a Monarchia és Törökország (valamint Besszarábia/Oroszország) határát. Dobrudzsa Romániához csatolásával a déli szakaszon is keletkezett egy 374 kilométeres államon belüli szakasz, míg a középső szakaszon a történelmi Magyarország és Jugoszlávia szétesésével a 20. század elején, illetve végén keletkeztek új dunai határok ((cseh)szlovák-osztrák, illetve (cseh)szlovák-magyar, szerb-horvát és szerb-román szakaszok (ez utóbbi kibővült)). Összességében a Duna hosszának közel a fele (1197 km) alkot ma is államhatárt két ország között. A tartós államhatár helyzet alakította ki az érdekes egymással szemben álló várospárokat az Al-Dunán. Belgrádtól megfigyelhető ez a jelenség, de igazi kifejlődése a bolgár-román határon következett be, ahol szinte minden városnak megvan a másik oldali párja (HARDI 2002; 2007; SÄGEÄTA 2004). Ezek történelmi szerepe a védelem, s nem az együttműködés volt. A dunai határ meglehetősen erős elválasztó funkciót töltött be, s ma is jelentős mértékben megnehezíti a kommunikációt (ez alól csak az egyetlen híddal összekötött Giurgiu–Rusze várospár a kivétel (WAACK 1996)).¹

3. A Duna-térség egység?

Az unió alkotta egység mellett utalnunk kell arra, hogy a térség politikai értelemben napjainkban érte el a széttagoltság legmagasabb fokát, Jugoszlávia, Csehszlovákia és a Szovjetunió szétesésével. A mai értelemben vett Duna-térség, a Duna-vízgyűjtő jelentős része lényegében soha nem került egyetlen politikai alakulat keretei közé. A birodalmak megszűntével egyre kisebb államok, politikai területi egységek jöttek létre.

A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a folyó, mint gazdasági fejlődési tengely akkor töltötte be szerepét, amikor nagy gazdasági tereket kötött össze: így volt ez az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában, de a folyóvízi szállításra és a Duna által biztosított ipari vízre alapozva iparosodtak Közép-Európa és a Balkán Duna menti vidéki terei is a 20. század második felében. A Duna a szovjet nyersanyagellátásra alapozva vonzotta magához a nehézipari, energetikai és vegyipari beruházások egész sorát Komáromtól Galati-ig (ENYEDI 1978; DRAGOI ET AL. 2006).

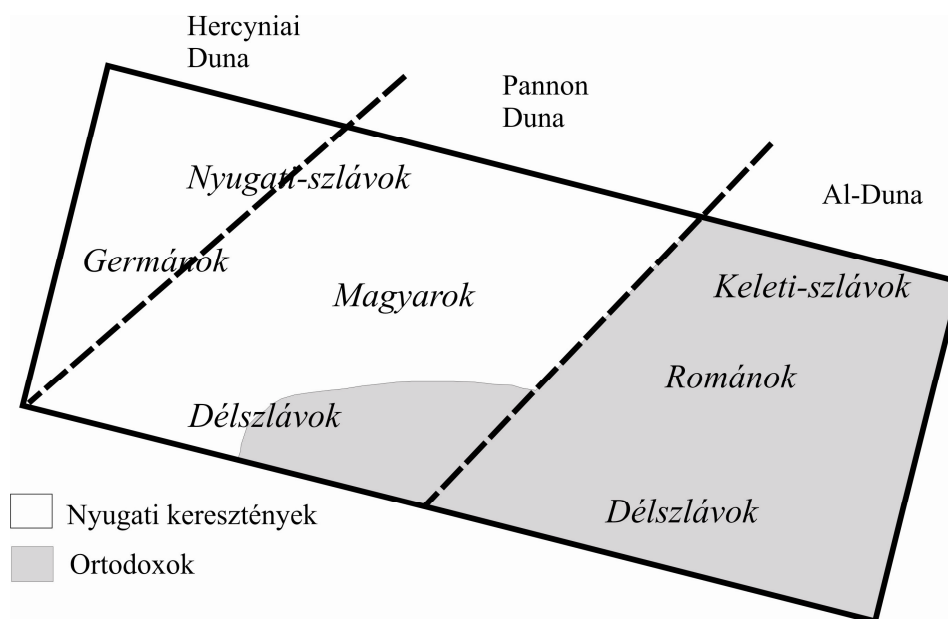
Ki kell emelnünk ugyanakkor, hogy a látszólagos közös tér mellett a szuverén államok kapcsolata nem minden esetben rendezett, a Duna térség számos belső kisebb-nagyobb, szunnyadó vagy aktív geopolitikai problémával küzd. Gondolni kell itt a volt jugoszláv tagállamok közötti feszültségekre, Koszovó és Bosznia-Hercegovina jövőjére, de nem elhanyagolható

¹ A tanulmány írásakor (2010) már épül a román–bolgár Duna-szakasz második hídja Calafat és Vidin között.

probléma Moldova szegénysége, s szakadár területének, Transznyisztriának a sorsa sem, s Ukrajna belsőfeszültségei is az érintett térséget terhelik. De például gazdasági-szállítási stratégiai ellentétek léteznek Románia és Bulgária között is, nem beszélve a magyar-szlovák ellentétekről. Ezek az ellentétek felülírhatják az együttműködési szándékot, legalábbis akadályozhatnak fejlesztéseket.

Ha Duna térség kulturális, társadalmi megosztottságát vizsgáljuk, akkor Európa hármas tagozódása mellett állunk ki. A fejlett nyugati mellett Európa keleti felét (Oroszország centrumtárságát) is mint gazdasági, kulturális és hatalmi központot tételezve fel, s a két központ hatósugara között Közép-Európa, mint egy átmeneti övezet jelenik meg. (Ez a térfelfogás más megvilágításba helyezi azt az elterjedt véleményt, miszerint a Duna „rossz irányba” folyik, Európa gazdasági peremvidéke felé. Ezzel szemben a folyó alsó szakasza és torkolatvidéke Európa egyik legintenzívebb geopolitikai zónáját, térszerkezeti csomópontját jelenti, ahol nagyhatalmak, illetve gazdasági centrumok szállítási útvonalai metszik egymást.) Így a Duna térséget is lényegében három nagy kulturális alrégióra oszthatjuk fel, amelynek hatásait tapasztalhatjuk gazdasági-társadalmi elemzéseink térmegosztásai során is. GAUTHEY, J.-M. (2008) a térség alrégióit hercyniai, pannóniai és al-dunai szakaszokként említi (4. ábra).

4. ábra: A Duna térség alrégiói, népei
Gauthey 2008. alapján szerkesztette: HARDI T.

4. Összegzés

A bevezetőben feltett első kérdésünkre azt válaszolhatjuk, hogy a jelenleg a Duna stratégia számára lehatárolt térség egy politikai együttműködés tere lehet. A Duna-térség, mint láttuk, egy, a vízgyűjtő természetföldrajzi kereteit alapul vevő transznacionális tervezési keret lehet. Látni kell, hogy az együttműködéshez szükséges közös érdekelttség és identitás nehezen biztosítható ezen a

területi szinten, így a nagytérség szervezési elve egyértelműen politikai. Ennek megfelelően nagy súly helyeződik a résztvevő államok együttműködési hajlandóságára, érdekelttségére. Második, bevezetőben feltett kérdésünkkel kapcsolatban úgy tűnik, a szűkebb Duna-völgy az a földrajzi egység, amelyre a dunai identitás, és számos közös gazdasági érdekelttség vonatkozik. A folyó, mint gazdasági, fejlesztő tényező is ebben a zónában jelent/jelenik meg, tehát itt van tartalma a dunai együttműködésnek. Nem véletlen, hogy a Duna stratégia előkészítése során, a bottom-up tervezési metodikát követve a bevont szereplők is elsősorban erre a területi kategóriára vonatkoztatták projektötleteiket.

Ismereteink birtokában leszögezhetjük, hogy a teljes Duna mentére kiterjedő együttműködés lényegében a 19. századi gazdasági növekedés kapcsán létezett, s a folyó szállítási útvonalára alapozódott, s ott és akkor valósított meg egy közös dunai identitást. A „nagytérségi” együttműködés nem valósult meg a nemzeti vetélkedés és a nagyhatalmi akarat következtében, s egyéb gazdasági hajtóerők hiányában. A folyó menti gazdasági együttműködés igazából a gazdagabb államok gazdasági érdekelttségei miatt következett be. Napjainkban is látnunk kell egy ellentmondást: a „dunaiság” lényege, kimondva- kimondatlanul ma is elsősorban a közép-európai térséghez, azon belül Németország és az egykori Osztrák–Magyar Monarchia területéhez kötődik. Ugyanakkor a folyó, különösen a hajózható szakasz közel fele Romániához tartozik, s a déli szakasz vízgyűjtő területi részesedése is nagyobb, mint a középső és felső szakaszé. (Hozzá kell azonban tennünk, hogy az első világháború előtti határok szerint a történelmi Magyarország területére 953 km Duna szakasz esett, szinte kilométerre pontosan ekkora volt a román részesedés is (ha a Szulinai-ágon számítjuk a folyamkilométereket)).

Az egyes országok életében, gazdasági fejlődésében lényegesen nagyobb szerepet játszott a Duna a középső és felső szakaszán, mint a délin. A felső és középső szakaszokon alakultak ki azok a népeségtömörülések, amelyek nemzeti központi szerepüknél, tömegüknél fogva súlyt adtak a „dunaiságnak”, hiszen Ausztria, Magyarország, Szerbia és Szlovákia nemzeti felvirágzásának nyújtottak helyszínt. Az alsó szakasz nemzeteinek fejlődésében nem játszott a folyó ekkora szerepet (bár Bulgária esetében a nemzeti függetlenségért vívott harc – Hristo Botev fellépése, orosz–török háborúk helyszínei – kapcsolatosak voltak a folyóval). Így tehát a „dunaiság” kérdését érdemes differenciáltan kezelni. Egyáltalán, bármely történelmi-térbeli fogalom használatánál fontos tekintetbe venni annak időbeli és kulturális változatait.

A közös és a teljes térséget átfedő érdekelttség közül a legrégebbi a kontinentális, elzárt helyzetben levő, land-locked területek tengeri kijutása. Ez az akarat generálta a problémákat és az együttműködéseket is a térségben. Ez részben kapcsolódott a Dunához, a vízi szállítás révén, de sokkal inkább a folyó mentén elhelyezkedő nagyvárosokhoz, agglomerációkhoz, s azok összeköttetéséhez.

Ezért a térbeli keretekre vonatkozóan fő megállapításunk, hogy azok későbbi tisztázásához, a területi súlypontok kijelöléséhez tisztában kell lennünk a Duna stratégia távlati céljaival.

Ilyen formában a Duna stratégia, akár a jelenlegi földrajzi keretek között, de a területi súlyok eltolásával továbbfejleszthető egy „folyóvölgyi tervezés” irányába, amely a folyó ökológiai rendszerét figyelembe véve, a folyó által közvetlenül kialakított, valamint a folyóval kölcsönkapcsolatban álló társadalmi-gazdasági struktúrákra, hálózatokra (csomópontokra, párhuzamos és keresztező térszerkezeti tengelyekre) koncentrálna. A felvázolt két fejlesztési tér természetesen nem áll egymással szemben, azok alkalmazása kombinálható, sőt, egymást erősítve kiegészítő szerepük lehet, s kell is, hogy legyen. A Duna stratégia így szolgálhatja a térség speciális problémáinak megoldását.

Felhasznált irodalom

- DANGERFIELD, M. 2010: Europe's Macro-Regions: Integration Through Territorial Cooperation. Paper Presented at Forum of Europe's Macro-Regions: Integration Through Territorial Cooperation. CoR – 13th of April 2010.
- DRAGOI, I.-J.–GEACU, S.–POPOVICI, A.–DAMIAN, N. 2006: Romania. Space, Society, Environment. The Publishing House of the Romanian Academy, Bucharest.
- ENYEDI GY. 1978: Kelet-Közép-Európa gazdaságföldrajza. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- GAUTHEY, J.–M. 2008: La coopération internationale sur le Danube: Géopolitique de l'intégration du fleuve au continent européen. – *Balkanologie*. 1–2., <http://balkanologie.revues.org/index313.html>. Letöltés: 2010. április 25.
- HAJDÚ Z. 2002: A politikai térszerkezet átalakulása a Duna menti országokban. In: Glatz F. (szerk.) A magyarországi Duna-völgy területfejlesztési kérdései I. Sorozatcím: Magyarország az ezredfordulón. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. pp. 55–69.
- HARDI T. 2002: A Duna menti területek regionális különbségei, együttműködési lehetőségei. In: Glatz F. (szerk.) A magyarországi Duna-völgy területfejlesztési kérdései. I. kötet. Magyarország az ezredfordulón sorozat. MTA, Budapest. pp. 99–118.
- HARDI T. 2007: The Transformation of the Urban Network in the Balkans. In: Glatz F. (ed.) The European Union, the Balkan Region and Hungary. Jahresbericht des Europa Institutes. Europa Institut – Social Research Center of HAS. pp. 145–155.
- ICPDR 2005: The Danube River Basin District. ICPDR Document IC/084, 18 March 2005, Bécs.
- RECHNITZER, J. 1998: Területi stratégiák. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- RECHNITZER J. (ed.) 2008: The Danube in Hungarian Regional Development. (Allmanach 2009) Contributors: Hardi, T.; Kundi, V.; Reisinger, A.; Tillinger, A.; Tóth, P. MTA RKK–NFGM, Budapest–Győr.
- SĂGEĂȚA, R. 2004: The Role of the Doublet Settlements in the Euro-Regions Structure – A case Study: the Romanian–Bulgarian Border Space in the Danube Sector. In: Wendt, J.–Bente, F.–Bodocan, V. (eds.) Poland and Romania before Enlargement of European Union and NATO. Carta Blanca, Warsaw. pp. 125–131.
- STOCCHIERO, A. 2010: Macro-Regions of Europe: Old Wine in a New Bottle? Background Paper. CeSPI, Rome.
- SZABÓ P. 2009: Európa térszerkezete különböző szemléletek tükrében. – *Földrajzi Közlemények*. 2. pp. 121–134.
- TELEKI P. (é.n.) A Donauraum problémája. In: Európaról és Magyarországról. Athenaeum, Budapest. pp. 152–153.
- VAN DER MEER, L. 1998: The Red Octopus. – Blaas, W.–Matzner E. (eds.) A New Perspective for European Spatial Development Policies. Ashgate, Aldershot.
- WAACK, CH. 1996: Russe und Giurgiu – Nachbarstädte an der Donau. – *Europa Regional*. 4. pp. 10–18.

Geopolitical correlation between Serbia and Hungary (The importance of connections between the Danube and the Black Sea regions)

Nevenka Jeftić Šarčević¹

1. Abstract

In its central, navigable part the Danube flows through Hungary and Serbia. These two states are neighbours and in a geopolitical sense, they are a part of the Danube region. The elaboration of the EU Danube region strategy is under way. The Danube region is connected through the Black Sea region with Asia and important energy resources and paths (e.g. Caspian Basin). Close co-operation between the two neighbours is significant for their geopolitics as well as for the two regions.

2. Danube region – introduction

The river Danube is constant, but the countries through which it passes are changeable regarding territorial, political and geopolitical view. They had various mutual relations in the past. The relations were changing depending on political factors, national, cultural, cultural-historical and other characteristics of the peoples and countries, especially regarding the specified similar or different value systems. The neighbouring area of the Danube countries was changed from standstill, mutual isolation, alliance, conflicts and wars. Ottoman Empire, for example, in its further progression into Europe used the Danube for military purpose and economic domination in the fertile Vlačška and Panonia plain.² In their robbery intrusions to the south, the Vikings used the Danube in order to reach the rich Carigrad through the Black Sea, and Argonauts in order to avoid pursuers, went back to Greece with the gold fleece along the Danube, upstream and across the river Po and sailed to Greece.³ It implies that in the past, the river Danube represented nothing but the mere corridor or transversal for unilateral ventures of the countries and peoples such as other land ways.

Depending on the political constellations and structures of power, the river Danube in the past passed through various number of countries. Several centuries ago, there were only two: the German First Reich (Holy Roman Empire of the German nation) and Ottoman Empire. The number of the Danube countries has been increasing since then and nowadays from the spring to

---

¹ Ph.D., Research Fellow, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Serbia
jeftic@diplomacy.bg.ac.rs

² Elvis Barukcic/AFP/Getty Images: Surveying Turkish Influence in the Western Balkans, p. 2. Stratfor 01.09. 2010

³ N.K. Lebedev: Conquering the land. Volume I, p. 32., Novo Pokolenje 1948.

the estuary, it amount ten: Germany, Austria, Slovakia, Hungary, Serbia, Romania, Bulgaria, Moldavia and Ukraine.

Nowadays Danube region is a new geopolitical project and the projection of future of the countries of that region which, by the Danube stream, includes also Serbia. It can be said with a good reason that the Danube region is a result of a geopolitical revolution *sui generis*. The SSSR collapse, disappearance of bipolarism in Europe, emergence of new countries including also the war at the area of the former SFR Yugoslavia represent the essential impulses and factors of that geopolitical revolution. The end of bipolar ideological-political power factor domination in Europe marked the transition to universal value standards: human rights in the rule of law, freedom and democracy. At these fundamentals, Europe as a continent and family of the people returns to its nature, i.e. geographic, ethnical, cultural and existentially significant determinants. Geographic characteristics of Europe and economic legitimacy of sustainable development, instead of ideology-political represent new bases of the development of European continent. The term geopolitics in certain view acquired new dimension: communication or collectiveness of the geographic area and people who live there.

The Danube region was the second macro region in Europe initiated and formed by the European Union in the new geopolitical meaning of natural connection between area and people.

3. Synergy of naturalness and values of the European Union and the Danube region

The Danube River Protection Convention was signed on 29 June 1994 in Sofia by 11 countries: Austria, Bulgaria, Croatia, Hungary, Moldavia, Germany, Romania, Slovakia, Ukraine and Czech Republic as well as the European Union who was an initiator and coordinator of that second macro region in Europe. The Convention came into force in October 1998. The Convention had a technical character at the beginning. It included only the protection components of ground and underground waters of the Danube:

- Preservation, enhancement and rational usage;
- Preventive measures and control of hazards regarding accidents, including floods, ice or hazardous substances;
- Reduction measures on polluted burden into the Black Sea basin.

Under the leadership of the European Union, the technical Convention evolved into synergic and geopolitical project of new generation which, according to projection, has a considerably greater significance in relation to classical border connections and land roads. Unlike land magistral roads, the synergic concept of the Danube region emerged from the borders of the Danube region countries and was transferred to the jurisdiction of synergic activities of the Region as a whole within the European Union. Thus, the Convention marked the decrease in unilateral or bilateral relation of the countries towards the river Danube up to that time and the commencement of the synergic activities of the signatories (synergy – derived from Greek *syn* =

together + *ergon* = activity) and it implies mutual activities resulting in synergic effect, i.e. positive effect in the synergy of several fields, factors or powers.⁴

Initiation of synergic activities in the river basin of the Danube is very important. Synergic activities leads imperatively to decrease and in perspective to elimination of the agents of political power, political will or autocracy of certain governments of the Region on one side and inauguration of the geographic naturalness of the area as the main principle in the relation of the Danube region countries. It means that the river Danube becomes the primary integral factor of the area and people within the value system of the European Union.

The idea and concept of the Danube region has an essential intention to prevent classical isolations, controversies and confrontations (ideological, political, national, etc.) which manifested in the past and to build the resource of the long time fluid synergy directed also towards the Black Sea region.

4. The European Union – naturalness and synergy of the Danube region

In comparison to the technical Convention of the Danube region in 1994, the European Union significantly extended its strategy of development and functioning of the Region as a natural connector with the Black Sea region, i.e. Black Sea economic association. According to the concept of the European Union, the Danube region is developed by the technical Danube River Protection Convention into the macro region in compliance with consolidation of the natural area and people in reaching positive synergic effects.

The Danube region, in the extended content includes 14 countries in relation to primarily 11 countries which were the signatories of the Convention in 1994, and in the perspective it shall include also the European Union. The new countries of Danube region in 2010 are: Serbia as a coastal country of the river Danube, then Bosnia and Herzegovina as well as Montenegro. Regarding the constitutive republics of the former SFR Yugoslavia, only Macedonia is not a part of this second macro region of the European Union.

In the course of further development of the positive synergic effects of the Danube region, the European Union adopted the Resolution and strategy of this macro region in 2010. Resolution, besides other things, commences and refers to the concept and positive experiences of the strategy of the European Union for the Baltic region. The resolution also refers to other conclusions, documents and programs. The resolution specifies 10 coastal and 4 indirectly associate countries: Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Slovenia and Czech Republic. The resolution specifies that the river Danube and Danube region are a significant land corridor and area within the cohesive European Union program, which includes the member countries of the European Union and the potential member countries. The resolution specifically lists: cohesion

---

⁴ Wahrig Deutsches Woerterbuch – Bertelsmann, Wissen Media Verlag GmbH, Guetersloh/Muenchen 2006.

of the Region, then transportation, tourism, agriculture, fishing, economics and social development, energy, surroundings, extension and political neighbourhood.

Furthermore, the Resolution emphasises the imperative that every macro regional strategy should be incorporated into the regional policy of the European Union as an integral part of the coordinated policy for the whole territory of the European Union. The need for analysis of the additional synergy values of the positive synergic effects is emphasised in the course of exercising the real territorial cohesion within the European Union territory. Regarding to this context, the call to the authorized Committee of the Region to clearly identify the government structure of the Region countries is also significant in the future policy towards the Danube region. Especially significant is the approach of the Resolution and strategy which excludes economic isolation and independence of the Danube region countries.⁵

In compliance to the content and spirit of the Resolution, several statements and approaches can be identified and cognitively emphasised. Firstly, that the Resolution exclusively specifies the European Union as a territory in singular, i.e. unique in the real territorial cohesion of the European Union. Secondly, that the Resolution excludes economic independence of the Region countries. Thirdly, it identifies the government structure. This item, logically, refers to various levels of transition, adjustment and adoption of the mutual values of the European Union in certain countries of the Danube region, i.e. to differences which complicate the synergy of the positive effects on which it is based and to which the complete strategy of the European Union is directed towards this macro region.

The President of the Danube region Committee Johannes Hahn, in his presentation in Ruse (Bulgaria), especially emphasised the importance of the mutual activities. He called for the Region countries to “establish the sense of mutual achievements”, to “open new forms of cooperation“ and referred to the fact that the Region countries show aspirations for “the new path of the mutual activities”.⁶

5. Serbia and Hungary in the Danube strategy of the European Union

The Danube region was categorized as macro economic region of the European Union of the “great economic potential”. The European Union Committee has prepared and is still making addendums to the corresponding macro economic strategy. The strategy directs the governments of the countries of the Region to focus on using the natural resource of the river Danube in the course of natural and not synthetic political union of the area and population of the Danube region as an integral part of the European Union territory. The basic objective of the Strategy is economic development which the river Danube offers in its natural surroundings.

Emphasis on increase in economic potentials represents also the clear call to the political structures and governments, especially countries in transition to turn to economics and domains

---

⁵ <http://www.europarl.europa.eu/European> Parliament/European Strategy for the Danube Region – 21 January 2010.

⁶ <http://europa.eu/rapid/pressReleases> Action.doreference=SPEECH/10/227 - 7.12.2010.

of enhancing the life quality of the residents of the Danube region as a mutual living area, unlike to excess and burden of preoccupation with political issues.

The transport potentials of the river Danube are used only 3-6 %. The objective of the macro economic strategy is multiple capacity increase in the following period. For that purpose and the total macro economic development, the European Union provided the Fund of 100 billion euros for the period of 2007-2013. Of that one part has already been consumed, but significant assets remain for the following three years. The Fund is intended to be used for mutual and concrete synergy projects, and not unilateral and internal ventures. As specified by Johannes Hahn, the member of the European Union Committee, a quality synergy project is required accompanied by "only political decision and efficient management" for using the assets.⁷

Serbia and Hungary, i.e. Hungary and Serbia are enabled to use the Fund. According to the current positions, the countries of the Danube region which are also the members of the European Union are entitled to fund assets. The potential candidates, i.e. non-integrated countries can use the fund assets through integration. These countries can use the assets from other funds, but to lower extent in comparison to the countries which are the members of the European Union. However, the current propositions of using the fund should be added with the aim to strengthen the cooperation between 14 countries of the Danube region: eight members of the EU: Austria, Bulgaria, Hungary, Germany, Romania, Slovakia, Slovenia and Czech Republic and six other countries: Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, Moldavia, Serbia and Ukraine. According to this, the president of the Committee of the European Union specified: "We have the possibility to create the mutual vision... It is our duty to ensure that this vision becomes feasible, prosper future of the whole Danube region."⁸

Map 1: Hungary and Serbia in Europe

Forrás:

http://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0:Serbia_Hungary_Locator.png

⁷ Johannes Hahn <http://www.euractiv.com/>

⁸ EurActiv 2.11.2010 <http://www.euractiv.com/>

6. The new generation of the cooperation

The addendums of the funds, dedicated EU Fund foresee four main areas of the cooperation, i.e. results of the synergy of positive effects which are opened as well as four main fields of cooperation between Serbia and Hungary within the Danube region: transportation, energetic infrastructure, mobility and tourism. The special attention shall be paid to the connection of railway networks, development of trans-national gas and electricity networks and tourism expansion across the Region.

Unlike classic bilateral cooperation between countries, the political principle of the Danube region cooperation is not a centralized decision making on projects and realization. The principle is multileveled. It starts from the lowest level (has the authentic insights into the needs and possibilities of the local area and people), and only afterwards the regional level. Both levels take the responsibility for implementation of the Danube strategy in the coordination with the governments of the countries of European level. Regarding the projects, it is important to join the political engagement, competencies and resources through all government levels.⁹

That political principle is an imperative in the synergy of positive effects, for preparation and realization of the projects between Serbia and Hungary within the Strategy of the European Union and the Danube region. That principle is not an imperative for classic bilateral relations, which are traditionally carried out at the government level.

Serbia and Hungary have relatively developed relations of the classic bilateral type. The cooperation between Serbia and Hungary within the Danube strategy are, however, in the initial phase. Whereas Hungary is the signatory of the Convention on the Danube protection in 1994 together with 10 other countries and included from the beginning into the projects of the Danube strategy of the European Union, Serbia was included on 24.9.2009 by the Government decision in formation of “the Workgroup for cooperation with the European Union in Podunavlje area”. The Workgroup prepared the document named “Position of the Republic of Serbia for participation in the preparation of the complete European Union Strategy for the Danube region”. The documents were adopted by the Government on 10.6.2010. The same year on 20th October, the first agreement between Serbia and Hungary was signed in Segedin within the Danube strategy of the European Union named “IPA Program of cross border cooperation Hungary-Serbia”. The representatives of the partner organizations of two countries prepared and submitted 170 projects of which 69 were accepted and were awarded the sets for realization in compliance with the propositions of the Danube strategy of the European Union, i.e. “new generation of cooperation”. “Shared management system” was also implemented. The program is realized within the Fund of Danube strategy of the European Union 2007-2013 (Fund of 100 billion euros).

Signing the Program and initiating the projects within the Program represents the integration of Serbia and synergy of positive effects of the Danube region in compliance with the propositions of the European Union Strategy. The multiplied levels of activities in synergy have

---

⁹ <http://www.euractiv.com/>

been marked as the beginning of “new generation” of the relations between Serbia and Hungary. The name “new generation” emphasises the creative difference between the classic bilateral economic and political relations and synergy of positive effects of the Danube region Strategy.¹⁰

In the information on the Program, it was stated that IPA Project is in compliance with the Decree of the European Union Council no. 1085/2006 and the Decree of the European Union Council for the Danube region no. 718/2007. The documents regulate the realization of the project in synergy. They also represent a means of the access assistance as the source for financing the candidate and potential candidate countries (Serbia, Bosnia and Herzegovina, etc.). The assistance is at the same time the support to the adoption and application of the legal standards of the European Union as well as the preparation for implementation and management of mutual relations. This statements may be accompanied also by very important educative assistance element relating to synergy area, i.e. ”new generation“ of relations and it implies the new way of thinking which is different from the classic one. It signifies te implementation of the new philosophy of thinking on relations in the natural integral area of the Danube region.

IPA Project comprises the areas of Segedin and Subotica with border settlements from the both side including the area of Subotica: Bajmok, Đurđin, Donji Tavankuf, Gornji Tavankuf, Stari Žednik, Horgoš, Čantavir, Višnjevac and Bikovi; the area of Segedin: Dezk, Roszke, Algyo, Domaszek, Asolthalom, Kiszombor, Apulthalva, Magyarscand, Ruzsa and Szatymaz. Besides the aforementioned, the Program was signed also by “Fokus“ foundation from Subotica for the project “WARC – *Welcome to Arts and Crafts*“. The project goal is the cultural development of the border settlements. The project was signed also by the representative of the Open University of the Higher Technical School and the representative of the Gerontology centre from Subotica. The city of Subotica is the extended partner of the Project. Copreseidents of the mutual Committee of this project of the new generation are Bojan Pajtić (Serbia) and Žolt Bečei (Hungary).

7. Bilateral relations between Serbia and Hungary

The new generation of the relations between Serbia and Hungary at the IPA Project represents the initial step of Serbia regarding the Strategy and Synergy of the Danube region which is opening the possibilities for faster and more quality value and economic progress. The classic bilateral cooperation is also further developed in compliance with the accepted methods. The initiatives and concrete proposals are present regarding the further development of both types of the relation. The mutual initiative within the general cooperation was agreed on: that the Tisa river as the international river remains navigable, that within the Danube strategy the projects of small and medium enterprises should be included as well as the possibility of building the industrial park at the cross border of Romania, Serbia and Hungary.¹¹

---

¹⁰ <http://www.hu-srb-ipa.com/>

¹¹ Bojan Pajtić, Žolt Bečei / Zsolt Becsey/ - RTS 9.10.2010 <http://www.rts.rs/> and <http://www.bbj.hu/>

The complete relations of Serbia and Hungary are currently characterized by the classic and new geopolitics (separate and integrated geographical areas). According to the assessment of the Serbian Chamber of Commerce, the classic relations are based on the strategic partnership of the two countries. The commercial cooperation was increased in the previous period. The trade has been increased by five times since 2001 and in the year 2009 it was realized in the range of 720 million USD. The export of Serbia into Hungary amounts approximately 263 million, whereas the import from Hungary slightly exceeds 465 million. Regarding the value of Serbia export, Hungary is set at the position no.12, and according to the value of import, it is set at the position no. 6.

Year	Export	Import	Total	Deficit
1995.	19,5	58,9	78,4	39,4
1996.	29,6	125,9	155,5	96,3
1997.	59,7	124,7	184,4	65,0
1998.	54,2	112,6	166,8	58,4
1999.	28,1	94,0	122,1	65,9
2000.	52,8	111,6	164,4	58,8
2001.	59,2	175,7	234,9	116,5
2002.	73,5	247,7	321,2	174,2
2003.	75,7	261,3	337,0	185,6
2004.	123,3	320,7	444,0	197,4
2005.	132,9	267,4	400,3	134,5
2006.	181,9	427,6	609,5	245,7
2007.	247,5	707,9	955,4	460,4
2008.	327,8	799,7	1.127,5	471,9
2009.	262,8	465,2	728,0	202,4
2010/10m	248,1	585,4	833,5	337,3

Table 1: Scope of goods exchange in the period 1995 – 2010¹²
(In mil. USD)

The classic bilateral relations between Serbia and Hungary are carried out in compliance with the corresponding classic institutional cooperation forms – innovated after integration of Hungary into the European Union, signed on 26.5.2005. Although Serbia and Hungary are similar in size (Hungary is slightly bigger) regarding the territory and population, Serbia has a considerable deficit regarding the exchange of goods as well as some other domains. Coverage of Serbia import from Hungary through export to Hungary amounted 56,5 % in the year 2009. In

¹² Source: Center for informatics and electronic business Serbian Chamber of Commerce, Department for international economic relations, *Informacija o privrednoj saradnji Srbije i Mađarske (Information on commercial cooperation fo Serbia and Hungary)*, Belgrade, November, 2010

2010, during the first ten months, the exchange of goods was increased in relation to the previous year through the export of Serbia by 17,8 %, but also import for almost 48 %. Disbalance in the classic economic relations of Serbia and Hungary is obvious. According to the Chamber data, Serbia does not have any investments in Hungary, whereas Hungary invested in Serbia 375 million USD in the sectors of privatization and “Greenfield” project within the period 2001-2009.

Although both parties emphasize the fact that there are big, even huge possibilities for the economic cooperation of the two countries, those possibilities are considerably limited primarily by the deficit of export potentials of Serbia and limitations regarding structural nature of the classic bilateral cooperation. As not having been integrated into the European Union yet, in relation to Hungary, Serbia is in inconvenient position regarding the use of various programs of the European Union as well as the Danube region funds. This implies: that for more equal relation with the neighbouring countries, especially those integrated ones, but also with the other ones, the integrated position of Serbia is required. That position would significantly make a good balance regarding the economic relations with Hungary as well as economic and potentials of Serbia in general.

8. Review of perspectives regarding the relations between Serbia and Hungary in the Danube region strategy

Regarding integration perspective, the Danube strategy shall cover the area of 115 million residents. According to the recommendations of the European Union Committee, the national, regional and local government levels consider the methods for implementation of the long term strategy for the Danube region. The main objectives and directions are strengthening the transportation in the Region. It is especially necessary to increase using the Danube as a corridor for freight transportation. The strategy foresees increase in the scope of freight transportation along the Danube of 3-6 % in the year 2010 to 20 % in the following 10 years. According to the latest data, in 2007, almost 50 million ton of freight was transported along the river Danube which amounts less than 10 % capacity of the river Danube. It is also one of the perspectives in the Danube strategy to accept the synergy principles i.e. the new generation of cooperation with planning to increase tourism significantly. Tourism as an industry offers great possibilities of economic advancement of the Danube region countries. The Strategy objectives also include increase of the fish fund of the river Danube.

According to the Committee approach, Hungary is in the centre of the new macro region and therefore it is convenient for initiative and enhancement of the Danube strategy.¹³ The Hungary competencies in this regard are increased during its presidency of the European Union in the first six months in the year 2011.¹⁴ This should be considered with the fact that Serbia as a neighbouring country of Hungary makes the centre of the Region, through which the Danube

---

¹³ http://www.emins.org/sr/aktivnosti/projekti/dunav/o_dunavu.pdf

¹⁴ <http://www.euractiv.com/> Cooperation seen as key to success of Danube Strategy/EU Press Release 19.12.2 010

passes in the great width, depth and length. That position gives Serbia significant to great possibilities and developing potentials within the Danube region and the European Union strategy based on the synergy.

Serbia and Hungary have a similar position in the domain of European land corridors. Significant European transversals pass through both countries towards the southern parts of the European Union which connect the European Union with the Asian continent. Besides the river transportation, the priority objectives of the Danube strategies include also the roads, especially railways and increase in the capacity of the rail freight and passenger transportation. The strategy also aims at trade development and economic growth across 14 countries, especially through transportation connections, then poverty reduction and increase of life quality of the people in the Region. The Committee shall also examine the possibilities of the stronger trans-national cooperation in the course of prevention of the organized crime and implement the instruments for cleaner surroundings.

It is the Committee approach that, besides the Baltic macro region, the success of the European macro economic strategy depends on the close cooperation between people living within the Region.¹⁵

---

¹⁵ <http://www.euractiv.com/>

After Communism, East and West under scrutiny

2-3 March, 2012
Craiova, Romania

The study of recent history of the former- communist space raises the issue of the relations with the Western. We must see how the „New Europe“ has changed (the English version of the call for papers is available after the Romanian one)

Web: http://cis01.central.ucv.ro/documente/files/stiintesociale_conferinta2012.pdf

Contact name: Lecturer PH.D. Parmena Olimid

European networks: the Balkans, Scandinavia the Baltic world in a time of economic and ideological crisis

25 to 27 May 2012
Targoviste, Dambovita, Romania

The conference's goal is to foster debate and academic discussion regarding contemporary problems facing the Balkan and Baltic regions during a period of severe global economic instability.

Organized by: The Romanian Association for Baltic and Nordic Studies and Balkananalysis.com

Web: <http://www.arsbn.ro/conference-2012.htm>

Contact name: Elena Dragomir

**Mediterrán Világ Symposium VIII. –
Népek, nemzetek, államok a modern Mediterráneumban**

2012. március 30.
Veszprém, Pannon Egyetem

Jelentkezési határidő: 2012. március 10.

Kontaktus: Garaczi Imre - garaczi@almos.uni-pannon.hu

IV. TÖBB NEMZETISÉGŰ ÁLLAMOK KELETKEZÉSE ÉS FELBOMLÁSA KÖZÉP-EURÓPÁBAN

2012. március 2. (péntek)

Szeged

Tudományos konferencia sorozat történészeknek, geográfusoknak, regionalistáknak és közgazdászoknak.

A Közép-Európai Közlemények folyóirat Szerkesztősége (lásd a www.vikek.hu honlapot) több társrendezővel közösen több fordulós konferenciasorozatot szervez a közép-európai államok 19-20. századi történetéről, gazdasági életéről és regionális fejlődéséről. Az 1. fordulóra (Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása) 2009. március 6-án, a 2. fordulóra (A csehszlovák államok keletkezése és bukása) 2010. március 5-én, harmadik fordulóra (A jugoszláv államok keletkezése és felbomlása) 2011. március 4-én került sort. Jelen körlevélben a konferenciasorozat negyedik fordulójára invitáljuk a jelentkezőket:

A PLENÁRIS ÜLÉS témája: A ROMÁN ÁLLAMOK TÖRTÉNETE

A SZEKCIÓÜLÉSEK

1. szekció: Habsburg Birodalom és Magyarország története a 19. századtól napjainkig.
2. szekció: Utódállamok története Trianontól napjainkig (Csehszlovákia, Románia, Lengyelország).
3. szekció: A Balkán története a 19. századtól napjainkig (jugoszláv államok és a Balkán).
4. szekció: Regionális folyamatok, regionalizmus és regionalizáció) Közép-Európában.
5. szekció: Geográfus szekció, földrajzi folyamatok Közép-Európában.
6. szekció: Közép-Európa országainak gazdaságtörténete (a 19. századtól, napjainkig)